

Zo zag Brussel eruit in de 17de eeuw

Als Jean-Baptiste Bonnecroy vandaag op zijn imaginaire uitzichttoren zou klimmen, vanwaar hij in 1664 zijn verbluffende ‘Gezicht op Brussel’ schilderde, zou hij van schrik wellicht naar beneden tuimelen! De schitterende tweede stadswal is nu de kleine ring; de meeste toegangstorens, sluizen en kloosters zijn verdwenen en de Zenne is niet meer dan een mooie herinnering...

En toch zou hij nog enkele gebouwen uit zijn monumentale panorama herkennen: het stadhuis, het Klein Kasteeltje, de Sint-Katelijnekerk – die toen nog niet was afgewerkt – en de wonderlijke Hallepoort! Volgens **Marc Meganck**, de geschiedkundige die in 2010 een tentoonstelling wijdde aan het schilderij, “bestaan er maar weinig afbeeldingen van Brussel in die tijd die zo exact zijn.” Er zijn gebouwen, wijken en vestingen op te zien die verdwenen zijn door het bombardement in 1695 of de grote brand die erop volgde, kloosters die vernield werden tijdens de Franse Revolutie, zoals het kapucijnenklooster, en sluizen die intussen zijn afgebroken. Marc Meganck: “Als we er de plannen van de verdwenen monumenten naast leggen, zien we dat het beeld van de schilder heel betrouwbaar is.” De huizen daarentegen getuigen niet van dezelfde nauwkeurigheid. De kunstenaar heeft hier gewoon gekleurde vlekken naast elkaar geschilderd, zonder verdere details.”

Jean-Baptiste Bonnecroy, een Antwerps schilder uit de tweede helft van de 17de eeuw, blonk uit in stadsgezichten, een genre dat in die tijd behoorlijk wat succes kende. Zijn ‘Gezicht op Brussel’, maar ook op Antwerpen en Amsterdam, zijn afkomstig uit de verzameling van de hertogen van Arenberg. De werken verhuisden van het familiekasteel in Heverlee naar hun villa aan de Azurenkust, en kwamen ten slotte in de Verenigde Staten terecht. In 1990 kon de Koning Boudewijnstichting het ‘Gezicht op Brussel’ terugkopen. Vandaag is het werk te bewonderen in de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België.

Een loopje met het perspectief

“Het perspectief van Bonnecroy is fictief: in die tijd was geen enkele plek hoog genoeg om hem een dergelijk zicht over de stad te bieden. Ook het dal van de Zenne en wat toen het dorp Molenbeek was – het punt waar hij zich lijkt te bevinden – lagen niet zo hoog. Hij veranderde dus het bovenaanzicht... maar ook het breedtezicht, want vanaf die plek, ongeveer anderhalve kilometer van het centrum, was het onmogelijk om alle westelijke stadspoorten in één oogopslag te zien. Hij moest dus een truc gebruiken om een totaalbeeld te krijgen. En daarvoor moest hij zich goed documenteren. Door tekeningen te maken van de gebouwen bijvoorbeeld, of door stadsplannen te bestuderen. Anderzijds schilderde hij het oostelijke deel van de stad hoger dan dat het in werkelijkheid ligt, en daarom zijn de meest verafgelegen gebouwen te bewonderen in hun volle omvang.”

Jean-Baptist Bonnecroy, Gezicht op Brussel, 1664-1665

*Aankoop, 1990, Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België, Brussel -
© Speldoorn*

Brussel, een doodse stad?

“Brussel lijkt levenloos, op één rokende schoorsteen van een steenbakkerij na, links op de voorgrond. Dat is behoorlijk frappant!” Het geeft de stad een spookachtig en verontrustend uiterlijk, dat nog wordt versterkt door de dreigende lucht die een voorbode lijkt te zijn van het verschrikkelijke bombardement op Brussel door de troepen van Lodewijk XIV, dertig jaar later...

“Dit is een uniek historisch document over Brussel vóór het bombardement in 1695.”